

експонатів. Серед них – особисті речі, книги з особистої бібліотеки педагога, меблі батьків. Багато з експонатів представлені вперше – шахи, окуляри, комунарський горн, скрипка. Більшість предметів до музею передала дружина Г. Салько, а також колеги – Є. Григорович, М. Фере, С. Калабалін. Найбільшою цінністю вважаються оригінал метрики педагога і фотографія його приїзду в 1937 р.

Основний фонд складають 15 тис. одиниць зберігання: авторські машинописи, листи, книги з автографами, матеріали про діяльність керованих педагогом виховних закладів, праці з макаренкознавства укр. і зарубіжних авторів. Презентовано предмети мистецької макаренкіани. Цінність становлять зібрані матеріали, що розповідають про долю понад 200 вихованців А. Макаренка. Окремий розділ експозиції – спогади про педагога його співробітників і вихованців. Велику роль у розвитку музею відіграв директор (1966–2006), заслужений діяч культури України П. Лисенко.

У музеї демонструють документальні і художні стрічки, присвячені А. С. Макаренку та його пед. роботи.

Лит.: 1. Лисенко П. Г. Педагогическо-мемориальный музей А. С. Макаренко: путеводитель. Харьков: Прапор, 1988. 2. Педагогическо-мемориальный музей А. С. Макаренко. URL: <https://web.archive.org/web/20170504073646/http://4295946.zhovta.info/>.

Н. П. Дічек

ПЕДАГОГІЧНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО (далі – П.-м. м.) – розташований в смт Павлиш Онуфрївського р-ну Кіровоградської обл. у приміщенні Павлівської середньої школи, яку у 1948–1970 рр. очолював видатний педагог. П.-м. м. почав створюватися вчителями й учнями школи відразу після смерті В. Сухомлинського. Набув статусу держ. у 1975 р. Фонд музею – близько 23 тис. одиниць зберігання. Основа – матеріали, передані родиною видатного педагога (сімейна бібліотека, рукописи праць, особисті речі, фотографії, епістолярна спадщина). Поповнювався пед. документацією школи 1950–1960-х років (протоколи пед. рад, психол. семінару, щотижневі плани позашкільної роботи, записники директора школи з планами роботи, аналізом системи уроків

учителів), творчими роботами учнів і вчителів (рукописний журнал «Педагогічна думка», 70 збірок казок і оповідань учнів молодших класів, виготовлена учнями міні-техніка тощо). Значна частина фонду – вітчизняні та зарубіжні видання праць педагога та про нього: матеріали Всеукр. асоціації Василя Сухомлинського, праці сучасних дослідників, підготовлених з використанням джерел фонду музею. Музей підтримує постійні зв'язки з науковцями-сухомлиністами, зберігає матеріали щорічних Всеукр. пед. читань «Василь Сухомлинський і сучасність» (з 1994 р.).

Сучасна експозиція П.-м. м., оновлена до 100-річчя педагога (2018), складається з двох частин. Пед. (три зали) розкриває життєвий шлях та інноваційну пед. діяльність В. Сухомлинського та педколективу школи («Творча спадщина В. Сухомлинського в Україні та світі», «Біографія на тлі доби», «Грані творчої особистості»). Побудована за хронологічно-проблемним принципом. Меморіальна – службовий кабінет директора школи і помешкання родини Сухомлинських при школі. Увагу відвідувачів привертає домашня бібліотека подружжя педагогів (понад 6 тис. од. зб.) та улюблена вітальня з особистими речами, сувенірами з творчих службових відряджень В. Сухомлинського. Експозиція однієї з кімнат присвячена дружині, зберігачу й упоряднику пед. спадщини – Ганні Іванівні Сухомлинській та дітям і онукам педагога. Доповнює меморіальну частину музею шкільна садиба, яка формувалася, упорядковувалася за задумом і безпосередньою участю В. Сухомлинського (складається з 11 будинків і займає площу 4,9 га з парком, Садам Матері, виноградником, «зеленим класом», шкільною теплицею). Завершальною частиною експозиції умовно можна назвати місце останнього спочинку педагога, яке знаходиться за кількост метрів від музею і школи. Щорічно музей відвідують близько 3 тис. осіб, переважна більшість з яких – вчителі, студенти, учні. Проводяться оглядові, тематичні екскурсії, зустрічі з випускниками школи, конференції, семінари, засідання метод. об'єднань, круглих столів, музейні квести, свята, фестивалі.

Лит.: 1. До 40-річчя створення Педагогічно-меморіального музею Василя Олександровича Сухомлинського. URL: http://pmu.in.ua/news/40_lit_stvor_mus_syhomlinskii/. 2. Міхно О. Особливості побудови експозиції Педагогічно-меморіального

музею Василя Сухомлинського // Меморіальні музеї сьогодні: специфіка фондової, експозиційної та освітньої роботи. Львів, 2017. 3. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського: путівник. Павлиць, 2013.

О. П. Міхно

ПЕДОЛОГІЯ (від гр. *pais, paidos* – дитя) – інтегральна наука про дитину, що включала в себе такі природничі і гуманітарні науки як рефлексологія (психологія), фізіологія, антропологія, соціологія, біологія, медицина в тих їхніх частинах, що стосуються розвитку дитини в єдності й обумовленості усіх процесів і функцій, які в результаті складають поведінку зростаючої особистості. П. позиціонувала себе як експериментально-природнича наука, що вивчає поведінкові акти як прояви психофізіологічного розвитку дитини і на цій основі розбудовує свою наук. аргументацію.

Виникла наприкінці XIX ст. в Німеччині і США, її родоначальником вважається американський психолог С. Голл, а автором терміна – його учень О. Хрісман. Спиралася на теорії біологічного детермінізму та рекапітуляції, теорії про безумовні та умовні рефлекси (рефлексологію), пед. антропологію. На вітчизняних теренах почала поширюватися на початку XX ст. в працях і експериментах І. Сікорського, В. Бехтерева, О. Нечаєва, О. Лазурського, широко репрезентувалася на з'їздах з пед. психології (1906, 1909), експериментальної педагогіки (1913, 1916).

П. стала панівною наукою в Рад. Союзі, і в Україні зокрема. Тут вона розвивалася як інтегральна експериментальна наука про дитину і намагалася охопити її розвиток у всій сукупності й цілісності. На початку 1920-х років в Україні відбувався інтенсивний розвиток як теоретико-методол. засад П. та розгорталася досвідно-експериментальна практика її застосування у різних закладах освіти – від дит. садків до вишів, курсів підв. кваліфікації вчителів. Найвідомішими її представниками були В. Протопопов, І. Соколянський, О. Залужний (Харківська школа педології), С. Ананьїн, К. Лебединцев, Яків Чепіга (Київська наук.-дослідна кафедра педології). Український педолог О. Залужний посів провідне місце у педологічному вивченні питань розвитку колективу.

У центрі уваги педологів знаходилися питання визначення періодів фізіологічного розвитку дитини (теорія рекапітуляції), спадковості (біогенетичний закон), дослідження соціального оточення.

Було розроблено широку палітру методів вивчення дитинства через різного роду вимірники – таблиці, тести, анкети, графіки, профілі, антропологічні вимірювання тощо, які широко застосовувалися у спеціально створених наук.-дослідних кафедрах педології, дослідно-педологічних станціях, лікарсько-пед. кабінетах, які працювали у кожному обласному місті, невеликих містах і створювали розгалужену систему педологічних інституцій, підпорядковану Наркомосу УСРР. П. широко застосовувалася (А. Володимирський, І. Соколянський) у роботі з дітьми з особливими потребами, що мали як фізичні (сліпі, глухі, глухонімі), так і розумові вади (недоумкуваті, дебілі, олігофрени), і мала значні досягнення.

На початку 1930-х років завдання П., яка позиціонувала себе як позакласова, нейтральна наука, почали розходитися з агресивною партійно-класовою націленістю держави на ідеологізацію освіти. На той час виявилися її недоліки та хибі самої педології (еклектика, захоплення тестуванням, зосередження на недоліках, недостатня підготовка вчителів і спротив змінам, применшення ролі школи, заперечення системності навчання тощо), що призвело до заборони П. як «лженауки» (постанова ЦК ВКП(б) від 04.07.1936 р.). Відтоді термін «П.» вживався в рад. іст.-пед. літературі виключно в негативному контексті. Але попри заборону її ідеї розвивалися в дефектології, програмованому навчанні, психофізіології, але без вказівок на П. В усьому світі і в Україні П. залишилася як історико-пед. явище, яке продовжує викликати у дослідників значний інтерес.

Лит: 1. Сухомлинська О. Розвиток педагогічної науки // Нариси історії українського шкільництва (1905–1933): навч. посіб. Київ: Заповіт, 1996. С. 121–153. 2. Балашов Е. М. Педология в России в первой трети XX века. СПб., 2012. 192 с. 3. Янченко Т. Педология в Україні та зарубіжжі: теорія і практика. Чернівці, 2016. 448 с.

О. В. Сухомлинська

ПЕДОФІЛІЯ (від давньогр. *παῖς* – хлопчик, *φιλία* – любов) – розлад поведінки, що